

Dokumenttype NOU 1992:12 **Dokumentdato** 1992-03-16

Tittel Forsvarskommisjonen av 1990

Utvalgsnavn Forsvarskommisjonen av 1990

Utvalgsleder Willoch, Kåre

Utgiver Forsvarsdepartementet

Oppnevnt 1990-01-26 **Sider** 211

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

I innstillingens kapitler 3-5 trekker Forsvarskommisjonen opp sentrale sikkerhetspolitiske rammebetingelser for utformingen av Forsvaret i fremtiden, og vurderer hovedpunkter i norsk sikkerhetspolitikk.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.1 Endring, usikkerhet og konfliktpotensial i internasjonal politikk (kap 3.1-3.14)

I innstillingens kapittel 3 diskuterer kommisjonen faktorer som kan bidra til usikkerhet og mangel på stabilitet i internasjonal politikk.

Europa har gjennom de siste år gjennomgått fundamentale politiske endringer, og bortfallet av det tidligere ideologiske og militære øst/vest-skilte, oppløsningen av Sovjetunionen og samlingen av Tyskland har gjort det nødvendig å foreta en grunnleggende revurdering av det tidligere fastlagte sikkerhetspolitiske mønstre. Vest-Europas sikkerhetssituasjon er betydelig forbedret, det eksisterer ikke lenger noen enhetlig militær trussel fra øst. Ringvirkningene av den sovjetiske oppløsningsprosessen kan vise seg vidtrekkende og truende for europeiske land. Det store økonomiske og sosiale gap mellom øst og vest kan også true stabiliteten. Usikkerhetsmomentene i øst er blitt flere. Europeisk sikkerhet påvirkes av mange uløste problemer.

Den kalde krigen var kjennetegnet av høyt spennings- og rustningsnivå, men samtidig høy stabilitet, mens man etter omveltningene har fått en situasjon snarere kjennetegnet av et generelt lavere spennings- og rustningsnivå, men samtidig lavere stabilitet. Ikke alle utviklingstrekk peker nødvendigvis i positiv retning. Historien viser at man til tross for positive utviklingstendenser likevel i løpet av kort tid kan stå overfor en endret situasjon. Væpnet konflikt er fortsatt mulig i Europa.

Det eksisterer fortsatt ingen genuin internasjonal autoritet, med ett sett av felles regler og normer som alle land følger. Mangel på felles internasjonal autoritet medvirker til usikkerhet, og har blant annet ført til at stater forsøker å redusere usikkerhet gjennom forsøk på å etablere felles regler og normer. Etablering av slike regler, som de fleste land ser seg tjent med å følge, og som ingen motsetter seg eller aktivt motarbeider, kan fremstå som et ønskelig og oppnåelig mål. I dette lys søker land gjensidig samarbeid innenfor forskjellige rammer og i ulike internasjonale organisasjoner.

Problemene i øst synes enorme. Utviklingen har ført til oppsplitting og motsetninger av nasjonal-etnisk og religiøs karakter. De økonomiske omstillingsproblemene kan synes uoverstigelige. Antallet mindre, væpnede konflikter i Europa har etter de store endringene vært økende, med fare for spredning, slik det blant annet er erfart i det tidligere Jugoslavia.

De tidligere sovjetiske militære styrker kan også representere et konfliktpotensial, og tilbakefall til autoritære og/eller sterkt

nasjonalistiske styreformers i øst kan ikke utelukkes. En utvikling med sterk økonomisk tilbakegang og store sosiale problemer i det østlige Europa kan heller ikke utelukkes.

Utviklingen vil vise om samarbeidet i vest slår over på Øst-Europa, eller om oppsplitting og rivalisering i øst snarere vanskeliggjør den pågående samarbeidsprosess i vest.

Sikkerhetsbegrepet har delvis skiftet innhold etter alle endringene i internasjonal politikk de seneste år. I stedet for faren for militær aggresjon har andre faktorer trådt frem som større utfordringer mot sikkerhet og stabilitet.

En utvikling i Russland som ligner Weimar-Tysklands i mellomkrigstiden kan ikke utelukkes; et nyetablert, skjært demokrati som faller etter at sosiale, økonomiske og politiske problemer og motsetninger har fått vokse seg for store, og man samtidig føler landet har tapt for mye internasjonal prestisje og posisjon. Sterke signaler fra øst-europeiske lands side viser at disse mindre land i dette lys er sterkt interessert i NATOs fortsatte eksistens og rolle når det gjelder europeisk sikkerhet og stabilitet.

Faren for spredning av masseødeleggelsesvåpen er fortsatt til stede, og forsterkes ved at tidligere sovjetiske eksperter vil kunne være tilgjengelig for land som ønsker å bruke ressurser på oppbygging av sin militære og politiske makt. I dette ligger en fare for spredning særlig av atom- og rakett-teknologi til flere stater som kan se seg tjent med fremstilling av egne masseødeleggelsesvåpen.

Også religiøst og kulturelt baserte motsetninger kan utløse konflikt. Europa har vært preget av kulturelle forskjeller som tildels har fulgt religiøse skillelinjer. Fortsatt går det religiøse og kulturelle skillelinjer gjennom Europa. Generelt faller ofte etniske skillelinjer sammen med religiøse, og virker gjensidig forsterkende.

Befolkningsutvikling og befolkningspress har alltid spilt en rolle for staters adferd. Verdens befolkningsøkning er fortsatt sterk, men vekstraten er gått ned. I industrilandene er veksten på det nærmeste stoppet opp. Befolkningsveksten reiser en rekke problemer, også som kilde til fremtidige konflikter. Når stadig flere mennesker må kjempe for sitt næringsgrunnlag på et begrenset område, oppstår det lett konflikter mellom folkegrupper.

Befolkningsøkning og -press vil etter kommisjonens oppfatning fortsatt kunne spille en rolle som potensiell konfliktfaktor. Sett ut fra en europeisk synsvinkel representerer befolkningsutviklingen og undersysselsettingen i landene syd for Middelhavet et alvorlig problem. Utviklingen går i en retning som gjør det vanskelig å unngå interessemotsetninger mellom europeiske land nord for Middelhavet og arabiske land sør og øst for dette havområde. Forventningspress og økonomisk nød i Øst-Europa samt oppsplittingen av det tidligere Sovjetunionen vil også kunne gi et sterkt innvandringspress mot de industrialiserte land i vest, som allerede har høy befolkningstetthet og arbeidsløshet.

Energi og naturressurser spiller en viktig rolle i sikkerhetspolitisk sammenheng. Kontroll over energiutvinning, -kilder og -transport kan ha store utenrikspolitiske konsekvenser og kunne bidra til å tilspisse eventuelle kriser og konflikter. Sikring av energileveranser i tilfelle krise eller konflikt vil også kunne innvirke på hvordan forskjellige involverte land opptrer. Den industrialiserte verden er avhengig av stabile olje- og energileveranser. Også norske olje- og gassinstallasjoner vil kunne få stor betydning for andre land i tilfelle krise eller krig, spesielt gjelder dette for gass til Europa.

Det vil sannsynligvis foreligge en økende vestlig avhengighet av energiforsyninger fra landene i Midt-Østen i årene som kommer. Dette gjør den politiske, sosiale og økonomiske utvikling i Midt-Østen desto viktigere for såvel industriland som utviklingsland. Landene i Midt-Østen preges av politisk og militær ustabilitet, og faren for militær intervensjon fra industrilandenes side dersom oljeleveransene trues, kan ikke utelukkes. Langvarig svikt i oljetilførslene kan lett føre til betydelig indre destabilisering i forbrukerlandene.

Øst-europeiske land har vært avhengig av petroleums-leveranser fra Sovjetunionen. Spørsmålet om å finne alternative leveringskilder av energi for disse land vurderes. Skulle tilbakeslag inntreffe i det som har utgjort

Sovjetunionen, vil øst-europeiske lands ensidige avhengighet av energileveranser fra det tidligere Sovjetunionen kunne virke destabiliserende for utviklingen i Europa.

Skulle en energiproduserende stat ikke kunne garantere beskyttelse eller kontroll over egne produksjonsanlegg, som andre lands økonomi er avhengig av, kan dette i en spent krise- eller konfliktsituasjon medføre at andre land utøver betydelig press, eller i verste fall intervensjoner for å sikre fortsatt produksjon og distribusjon for å ivareta egne interesser. Samarbeid om å sikre energiproduksjon under en eventuell krise vil virke stabiliserende og motvirke eventuelle krisespredningseffekter.

En annen faktor som også bidrar til usikkerhet og uforutsigbarhet i internasjonal politikk, er miljøproblemer og mangel på økologisk balanse. Knappheten på ressurser vil etter kommisjonens oppfatning kunne gi grobunn for nye problemer og konfliktpotensial, særlig på noe lenger sikt. Uten økt samarbeid om disse utfordringer vil viktige miljøspørsmål kunne vise seg å forsterke eksisterende motsetninger mellom land og bidra til risiko for kriser og konflikter.

Fattigdom og opplevelse av økonomisk og sosial urettferdighet er - sammen med nasjonalisme, samt etniske og religiøse motsetninger - viktige årsaker til krig.

Fattigdom og nød vil fortsatt være en kilde til ufred, og voldelige konflikter vil fremdeles være en del av hverdagen i den fattige del av verden.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.2 Politiske og militære hovedtrekk (kap 4)

I innstillingens kapittel 4 gjennomgår kommisjonen sentrale politiske og militære utviklingstrekk. De store omveltningene i Europa fra høsten 1989 til høsten 1991 står sentralt. Fremveksten av nye utviklingstrekk og institusjoner av betydning for ivaretagelse av sikkerhet og stabilitet i Europa blir behandlet.

Kommisjonen beskriver hvordan det politiske kart over Europa - etter å ha vært preget av et fasttømret, forutsigbart og todelt system i over 40 år - nå er preget av et komplekst mangfold. Europa kjennetegnes av flere endringsprosesser som ikke på lang tid vil være slutført eller stabilisert. Europa står overfor en periode preget av vedvarende ustabilitet. En slik situasjon krever etablering av nye sikkerhetsordninger i verdensdelen, der tidligere motstandere skal finne nye roller som partnere. Flere institusjoner vil stå sentralt i forsøket på å etablere en ny europeisk sikkerhetsorden.

Avviklingen av Sovjetunionen og sammenbruddet av den kommunistiske ideologi står sentralt i kommisjonens beskrivelse av sentrale politiske og militære utviklingstrekk. Oppløsningen vil få vesentlige konsekvenser for europeisk sikkerhet i 1990-årene. Nye muligheter oppstår, men kommisjonen understreker at oppløsningen av det sovjetiske imperium også bærer i seg betydelige risiko- og faremomenter. Europas politiske og strategiske kart er under full omforming, og alle land i området berøres. Utviklingen medfører behov for å omdefinere det enkelte lands stilling, og forutsetningene for hvordan hvert land skal kunne bidra til felles sikkerhet.

Omveltningene har ført til at det tidligere Sovjetunionen er iferd med å trekke seg ut av Sentral- og Øst-Europa. Oppløsningen av sovjet-systemet er i første omgang etterfulgt av den formelle etablering av Samveldet av uavhengige Stater (SUS). SUS har vært kjennetegnet av reell uenighet forkledd som enighet. Motsetninger mellom tidligere sovjetiske republikker vil kunne virke destabiliserende både for det som var Sovjetunionen og for det øvrige Europa.

Kommisjonen beskriver også betydningen av at Tyskland er samlet, og iferd med å etablere seg som et ledende land i Europa, både politisk og økonomisk. Den tyske samlingen ses i sammenheng med utviklingen og utdypningen av EF-samarbeidet. Tysk samling har endret grunnlaget for balansen mellom vest-europeiske stormakter. Maastricht-traktaten søker å finne en løsning på denne utfordring ved å føre EF-prosessen over i en ny fase. En ny ramme er etablert for utviklingen av Den europeiske union.

Maastricht-avtalen traktatfester at videreutviklingen av samarbeidet - også når det gjelder utenriks- og sikkerhetspolitikk - skal skje innen de avtalte rammer for etableringen av Den europeiske union. Som integrert del av denne prosessen skjer utviklingen av en egen forsvarsidentitet. Fremveksten av en egen europeisk forsvarskomponent og betydningen av denne, beskrives og vurderes nærmere av kommisjonen.

Et annet sentralt utviklingstrekk som blir nærmere omtalt og diskutert av kommisjonen, er utviklingen av og innen NATO. Tyngdepunktet innen den omformede alliansen forskyves. EF-landene får økende innflytelse innen NATO, som påtar seg en ny rolle og nye oppgaver i et Europa uten det gamle militære og ideologiske øst/vest-skillen. Kommisjonen viser i denne sammenheng til opinionsskiftet som synes å pågå i USA, og som reiser spørsmål vedrørende det fremtidige amerikanske militære engasjement i Europa. Fraværet av en sovjetisk trussel, risikoen for tilbakeslag i øst, og utvikling i Europa og USA vil innvirke på NATOs oppgaver og USAs bidrag til organisasjonen.

Oppløsningsprosessen av det sovjetiske imperium og tilbaketrekkningen fra Øst- og Sentral-Europa medfører at gamle etniske og nasjonale motsetninger i denne del av Europa gjenoppstår. På ett vis "normaliseres" den europeiske situasjon; den blir mer sammensatt og uoversiktlig. På annet vis ser man tegn til noe mer; med oppløsningen av Sovjetunionen oppløses ikke bare det kommunistiske imperium, men også langt på vei det russiske, arven fra tsarene. Nye utfordringer, samarbeidsmønstre og motsetninger vil kunne bli resultatet av oppløsningsprosessen og fremveksten av nye selvstendige stater i øst. Den sovjetiske arme, som i etterkrigsperioden har spilt en betydelig rolle i europeisk politikk, står midt inne i en vanskelig prosess, som kan skape ny usikkerhet og ustabilitet for både øst- og vest-europeisk sikkerhet.

Parallelt med Sovjetunionens avvikling kommer enkelte tendenser til gammel rivalisering mer til syne, gjerne knyttet til situasjonen i Øst-Europa. Når den felles trusselen reduseres eller blir oppfattet å forsvinne, kan andre interesser få økt betydning for vestlige land. Dette kan også bidra til å gjøre det europeiske bilde mer sammensatt og uforutsigbart.

Forsvarskommisjonen kommer nærmere inn på de mindre sentral- og øst-europeiske staters sikkerhetspolitiske situasjon etter omveltningene særlig i perioden 1989-91. Disse mindre land er blitt økonomisk og sosialt rammet etter oppløsningen av Sovjetunionen, og skulle de svekkes ytterligere økonomisk, vil dette kunne forsterke deres sikkerhetsmessige utfordringer.

Ved begynnelsen av 1990-årene er Europa preget av en bredt anlagt samarbeidsprosess i vest og en oppsplittingsprosess ledsaget av etnisk-nasjonale motsetninger i øst. Europa preges samtidig i økende grad av regionalisering. Kontrasten mellom det institusjonaliserte samarbeid i vest og den kompliserte, ustabile og uavklarte situasjon i øst vil prege Europa i 1990-årene. Det representerer et dilemma at man fra vestlig hold på den ene side søker å imøtekomme og helst ivareta de mindre øst-europeiske lands behov for sikkerhet, samtidig som man på den annen side må motvirke isolasjon av Russland og andre land tilknyttet det nåværende SUS.

Vestlige stater vil kunne ha lettere for å utbygge forbindelsene med mindre sentral- og øst-europeiske land. Dette vil imidlertid kunne innebære risiko for isolering av Russland og andre SUS-land fra det øvrige Europa. Spørsmålet som stilles er hvorvidt man må ofre en "snevring" inklusiv sikkerhet i Europa til fordel for en bredere, som også omfatter det tidligere Sovjetunionen. Dette dilemma vil kunne prege utformingen av hva europeisk sikkerhet skal bestå i.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.2 Politiske og militære hovedtrekk (kap 4)

12.2.1 Utviklingen innen det tidligere

Sovjetunionen (kap 4.2)

Sovjetunionen eksisterer ikke lenger. På kort tid er det store sentraliserte systemet gått i oppløsning. Minsk-avtalen 8 desember 1991 mellom Russland, Ukraina og Hvite-Russland formaliserte den faktiske oppløsningen av Sovjetunionen. Unionsoppløsningen har hittil vært gjennomført med liten voldsbruk, men faremomentene er tilstede, og kan være voksende. Kommisjonen beskriver hvordan særlig motsetningene mellom stormaktene Ukraina og Russland kan skape potensial for større kriser og konflikt. Selve etableringen av SUS kan etter kommisjonens oppfatning ses som et bidrag til å sikre en fredelig overgang fra den gamle unionen til en ny orden.

Kommisjonen viser til at SUS senere er utvidet til 11 tidligere sovjet-republikker, og peker på at arveoppgjøret etter Sovjetunionen nå vil skje mellom selvstendige stater, slik at forbindelsene mellom SUS-landene langt på vei er blitt utenrikspolitikk. Dette kan medføre et skifte i utenrikspolitisk fokus for Russlands del fra de store internasjonale spørsmål til ivaretagelse av forholdet til tidligere sovjet-republikker.

Ukraina ønsker full og reell selvstendighet. Et selvstendig Ukraina kan bli en ny stormakt i Europa. Dette reiser spørsmål om hvordan en slik stat skal kunne innpasses i et nytt europeisk system. Kommisjonen viser blant annet til at etableringen av en frittstående ny stormakt i øst, det eneste land i området som kan utfordre russisk dominans, vil skape nye utfordringer, og vil kunne påvirke de mindre øst-europeiske lands sikkerhetsbehov.

Tidligere var liten oppmerksomhet rettet mot de sentral-asiatiske republikker. Etter avviklingen av Sovjetunionen er russisk innflytelse sterkt redusert i regionen. Landene orienterer seg mot sine muslimske naboer i sør og sørvest. Iran og Tyrkia konkurrerer om innflytelse i de muslimske, tidligere sovjetiske republikker. I dette lys viser kommisjonen til at Tyrkia har fått økende betydning for vestlige land.

I kommisjonens innstilling har også spørsmålet om en enhetlig arme i SUS og mulighetene for å bevare en felles kommando fått bred omtale, likeså problemene forbundet med kommando og kontroll av SUS-landenes kjernevåpen. Ønsket om en felles kommando har spilt en viktig rolle for utviklingen av forholdet mellom landene tilknyttet SUS. Kommisjonen er av den oppfatning at en oppsplitting av armeen synes uunngåelig, og oppgaven vil nå bestå i å besørge at en slik oppløsning kan foregå i organiserte, mest mulige stabile former. Faren for konfrontasjoner og motsetninger er fremdeles store før oppsplittingsprosessen er gjennomført. Kommisjonen påpeker at denne prosessen ennå kan ta flere år.

Russland vil i overskuelig fremtid forbli en militær stormakt på det eurasiske kontinent, blant annet ved at andre tidligere sovjetiske land i avtaleform tillater fortsatt stasjonering av russiske tropper på sitt område.

Kommisjonen behandler også de mer samfunnsmessige sider ved oppløsningen av imperiet og den sovjetiske arme. Bl a vises det til hvordan militært personell internt har mistet sin tidligere samfunnsposisjon. Den endrede sosiale situasjon for offiserene kan skape sosial uro blant et stort antall av dem. Armeen har ingen tradisjon for å gjennomføre politiske kupp, den har tvert imot garantert det sittende regime. Utviklingen skaper risiko for at militære avdelinger kan anvendes som virkemidler i den interne politiske maktkamp i tidligere sovjetiske republikker, og viser til at oppsplittingstendensene i de væpnede styrker kan føre til at regionale styrker opparbeider øket uavhengighet av sentrale politiske myndigheter.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.2 Politiske og militære hovedtrekk (kap 4)

12.2.2 Tysklands samling og fremveksten
av en europeisk forsvarsidentitet
(kap 4.3.4-4.4.6)

Kommisjonen befatter seg også med Tysklands situasjon og nye rolle i en endret verden. Med tysk samling er det skapt en stormakt som kan ventes å spille en mer aktiv rolle. Med sovjetisk oppløsning og reduksjoner i det amerikanske nærvær må man finne frem til et annet grunnlag for fremtidig stabilitet i Europa. Kommisjonen vurderer hvordan tysk utenriks- og sikkerhetspolitikk må ses i sammenheng med landets egen befolkningsmessige, økonomiske og politiske tyngde, og omverdenens behov for å bygge landet inn i et nettverk av forpliktende samarbeidsmekanismer. EF er etablert som europeisk ramme rundt tysk utenrikspolitikk, Tyskland har fått en stabil ramme å spille ut sine interesser innenfor, andre europeiske land har også fått mulighet til å påvirke tysk politikk. 1990-årene tilbyr flere internasjonale institusjoner som Tyskland kan utøve sin innflytelse gjennom i samarbeid med andre.

Forsvarskommisjonen beskriver nærmere utviklingen av en egen europeisk forsvarsidentitet, og peker samtidig på de usikkerhetsmomentene som er beheftet ved den videre utviklingsprosessen.

VEU (Den vest-europeiske union) er blitt en integrert del av EF-landenes traktatfestede utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeid. Kommisjonen viser til at VEU på EF-landenes oppfordring og vegne skal kunne fatte og iverksette beslutninger som har forsvarsmessige konsekvenser. Alle spørsmål knyttet til sikkerhet kan behandles av VEU.

Kommisjonen merker seg at EF-landenes sikkerhetspolitikk, slik den eventuelt koordineres og iverksettes gjennom VEU, samtidig må være i samsvar med og tilpasset den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken som utvikles innen rammen av NATO.

Utviklingen av det trans-atlantiske samarbeid vil i økende grad bli knyttet til forholdet mellom USA og EF. Man går i retning et nytt trans-atlantisk sikkerhetssamarbeid, basert på utviklingen av et reelt likeverdige partnerskap mellom USA og europeere, der NATO fremstår som den naturlige ramme.

Kommisjonen tar også opp VEU-landenes tilbud til enkelte EF- og NATO-land om observatør- eller assosieringsstatus i VEU. Tilbudet om assosiert medlemskap gjenspeiler et ønske om at alle europeiske NATO-land i en eller annen form bør inkluderes i et nærmere europeisk forsvarssamarbeid, for at dette skal kunne utgjøre en reell europeisk forsvarspilar innen NATO. VEU-landene har ikke avklart seg imellom hva som bør ligge i en assosieringsstatus.

USA ønsker en europeisk forsvarspilar innen NATO velkommen, samtidig som man på amerikansk side er bekymret for at utformingen av et europeisk forsvarssamarbeid i praksis skal gjøre VEU til NATOs konkurrent. Hvis VEU skulle utvikle seg til å bli et alternativ til NATO, og ikke en styrkelse av alliansen, vil NATO i amerikanske øyne kunne få redusert betydning. Uten amerikansk deltagelse i organisasjoner der de viktigste forsvars- og sikkerhetspolitiske beslutninger fattes, vil det være vanskelig å opprettholde USAs nåværende sikkerhetsforpliktelser overfor Europa.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.2 Politiske og militære hovedtrekk (kap 4)

12.2.3 USAs rolle i Europa samt NATOs
nye strategiske konsept og
styrkestruktur (kap 4.4.7 og 4.5)

USA planlegger innen 1995 en vesentlig reduksjon av sitt forsvarsbudsjett, som vil få store konsekvenser både for det amerikanske styrkenivå og for USAs militære rolle i Europa. I løpet av få år vil en høyere andel av et redusert totalt antall amerikanske styrker være stasjonert i USA. Amerikanske styrker som sendes fra USA til eventuelle konfliktområder, vil imidlertid i mange tilfelle kunne basere seg på forhåndslagret utstyr.

Byrdefordelingsspørsmålet, knyttet til diskusjonen hvorvidt amerikanere og europeere hver ivaretar sin rimelige del av de politiske og militære forpliktelser innenfor NATO-samarbeidet, blir også behandlet av kommisjonen, som blant annet viser til at USA ønsker at en større andel av omkostningene for landets militære nærvær i Europa overføres til de europeiske vertsland. Innholdet av de amerikanske forsterkningsforpliktelser er gjenstand for vurdering. Kommisjonen antar at omfanget av det amerikanske nærvær i stor grad vil avhenge av i hvilken utstrekning europeerne påtar seg oppgaver og ansvar for sikkerhetsspørsmål som angår Europa.

På bakgrunn av den nye situasjon som er oppstått etter omveltningene i Europa, har Canadas regjering besluttet å trekke alle sine styrker ut av Europa i løpet av 1994. Beslutningen er møtt med kritikk og bekymring fra amerikansk og europeisk hold.

Under NATOs toppmøte i Roma november 1991 vedtok medlemslandene et nytt strategisk konsept og fastslo i sin slutterklæring prinsippene for alliansens nye rolle og styrkestruktur. NATOs virksomhet skal baseres på dialog, samarbeid og kollektivt forsvar. Alliansen endres vesentlig på det politiske nivå, bygger ut kontaktene østover, og søker samarbeid med de tidligere Warszawapakt-land. Dette er en langsiktig prosess. Som et resultat av dette har NATO opprettet det Nord-Atlantiske Samarbeidsråd (NACC), der tidligere motstandere nå møtes. Alle tidligere Warszawapakt-land, samt de tre baltiske stater og de nye selvstendige - tidligere sovjetiske - stater, er representert. Med dette søker NATO å ta hensyn til de sikkerhetsbehov som er oppstått i det østlige Europa etter omveltningene.

Kommisjonen behandler også hvordan NATO samtidig etablerer et bredere samarbeid med andre institusjoner om sikkerhet. NATO har ikke lenger noen klare fronter, heller ingen klare motstandere. I den nye situasjonen reduseres avhengigheten av atomvåpen.

Kommisjonen tar opp NATOs planer om å etablere en ny konvensjonell militær styrkestruktur i Europa. En opprettelse av alliansens nye planlagte utrykningsstyrker vil kunne få betydning for NATOs fremtidige forsterkningskapasitet.

Også CFE-avtalen om konvensjonelle styrkereduksjoner i Europa behandles av kommisjonen, som kommer inn på avtalens bakgrunn, hovedpunkter, og mulighetene for ratifikasjon og iverksettelse. Også betydningen av en eventuell ratifikasjon vurderes. Kommisjonen befatter seg med utsiktene til nye nedrustningsforhandlinger innen en bredere ramme etter KSSE-toppmøtet mars 1992.

Utviklingen etter omveltningene i Øst-Europa har vist at USA fremstår som den eneste gjenværende supermakt. Avtalen om vesentlige reduksjoner i USAs og det tidligere Sovjetunionens strategiske kjernevåpen-arsenaler blir nærmere omtalt, sammen med utviklingen av nærmere amerikansk-russiske forbindelser på dette område etter avviklingen av Sovjetunionen. Videreføringen av det amerikanske program for anti-rakett-forsvar blir behandlet, og mulighetene for nye samarbeidsmønstre også på dette felt blir tatt opp.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.2 Politiske og militære hovedtrekk (kap 4)

12.2.4 KSSEs og FNs rolle (kap 4.7 og 4.10)

Kommisjonen kommer i sin gjennomgang av sentrale politiske og militære utviklingstrekk også inn på KSSEs (Konferansen om Sikkerhet og Samarbeid i Europa) rolle i oppbyggingen av en ny europeisk sikkerhetsorden. NATO-landene legger vekt på KSSEs rolle i denne sammenheng. Etter oppløsningen av Sovjetunionen er KSSEs oppgave blitt ytterligere utvidet. Antall medlemsland er øket til foreløpig 48, inkludert USA og Canada.

FNs muligheter og begrensninger mht organisasjonens fredsskapende og -bevarende funksjon er vurdert. Kommisjonen påpeker at FN gjennom hoveddelen av etterkrigstiden ikke har spilt noen avgjørende rolle for sikring av fred i verden, medlemslandene har gjennomgående søkt løsning på sine sikkerhetsproblemer utenom FN. FN har heller ikke vært det avgjørende forum for arbeidet for nedrustning og rustningskontroll. Bakgrunnen for dette er primært etterkrigsperiodens stormaktkonfrontasjon og manglende tillit mellom øst og vest. Dette er endret etter de siste års internasjonale omveltninger. I den nye situasjon vil FN kunne spille en viktigere og mer konstruktiv rolle.

Kommisjonen viser til at FNs fredsbevarende operasjoner har vist seg som et verdifullt instrument for å opprettholde stabilitet og fred i internasjonale konfliktområder, og fremholder at medlemslandene vil kunne bygge videre på dette.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.3 Norsk sikkerhetspolitikk (kap 5)

I innstillingens kapittel 5 foretar kommisjonen en nærmere gjennomgang av de utviklingstrekk som er behandlet i kapittel 4, og foretar sin egen vurdering av hvilke konsekvenser disse politiske og militære utviklingstrekk kan og bør ha for Norge og norsk sikkerhets- og forsvarspolitik.

Kommisjonen legger vekt på at Norges sikkerhetsbehov fremdeles best vil ivaretas gjennom deltagelse i et nært samarbeid mellom de vestlige land, og med en bevisst tilnærming til og åpning for økt kontakt og samarbeid med øst- og sentral-europeiske stater og nye selvstendige stater fra det tidligere Sovjetunionen.

Kommisjonen viser også til Norges nære tilknytning til NATO siden 1949, og de sikkerhetsordninger landet har basert seg på i etterkrigsperioden. I lys av den situasjon som er oppstått etter endringene i internasjonal politikk siden 1989, vurderer kommisjonen blant annet nærmere hvilke konsekvenser det kan ha for Norge at tidligere motstandere nå søker å bli knyttet til vestlige land som partnere.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.3 Norsk sikkerhetspolitikk (kap 5)

12.3.1 NATOs rolle og betydning (kap 5.1 og 5.2.2)

Kommisjonen vurderer nærmere utviklingen av NATO, hvordan alliansen påvirkes av de omfattende endringene de seneste år, og understreker betydningen av det fremvoksende mønster av flere internasjonale organisasjoner, som utfyller og overlapper hverandre i forsøkene på å etablere sikkerhetsordninger som skal kunne ivareta felles sikkerhet. NATOs betydning for amerikansk militært engasjement i Europa omtales og vurderes nærmere.

NATO vil fortsatt utgjøre bærebjelken for norsk sikkerhet. Det vil virke betryggende sett fra norsk synsvinkel at NATO opprettholdes som sikkerhets- og forsvarspolitisk ramme for samvirke mellom Vest-Europa og Nord-Amerika og forbindelsene østover, fastslår kommisjonen.

Kommisjonen viser til hvordan alliansens integrerte forsvarssamarbeid tilpasses den nye politiske og militær-strategiske situasjon i Europa. Alliansens nye strategiske konsept og styrkestruktur er søkt utformet i forhold til endringene i Europa, og iverksettelsen av strukturen vil måtte ses i sammenheng med nye endringer. Kommisjonen fremholder at den integrerte forsvarsplanleggingen videreføres. Dette gir fortsatt grunnlag for at nasjonale styrkestrukturer og hvert allianselands forsvarsplanlegging kan ses innen en helhetlig ramme. NATO beholder fortsatt en betydelig militær kapasitet.

Kommisjonen finner grunn til å understreke at selv om NATO omformes, bevares likevel en stor grad av kontinuitet. NATO-samarbeidet representerer over 40 års erfaring i flernasjonalt samarbeid, som man vil kunne trekke positivt på også i 1990-årene. De samme medlemsland deltar aktivt i videreføringen og omformingen av alliansen. De samarbeidsordninger som over tid er utviklet, vil fremdeles bidra til å knytte allierte land til forsvaret av Norge.

Kommisjonen behandler spørsmålet om norsk deltagelse i de nye fler-nasjonale NATO-styrker. Kommisjonen, untatt medlemmet ØRnhøi - som viser til særuttalelse (kap 10.8.1) - er av den oppfatning at en slik deltagelse bør få et omfang som oppleves som rettferdig i forhold til andre lands bidrag. Deltagelsen bør dessuten ha en kvalitet som er tilpasset de øvrige styrkeelementer. Dette vil i seg selv kunne ha betydning for allierte lands vilje til å komme Norge til unnsetning.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.3 Norsk sikkerhetspolitikk (kap 5)

12.3.2 Noen konsekvenser for Norge av Sovjetunionens oppløsning (kap 5.1.1)

Også konsekvenser av Sovjetunionens oppløsning får bred omtale. Kommisjonen legger vekt på at utviklingen i det tidligere Sovjetunionen er preget av ustabilitet, og at få utviklingsmuligheter kan utelukkes. Konsekvensene av avviklingen og oppsplittingen av Sovjetunionen kan bli omfattende og dramatiske.

Et mulig fremtidig autoritært styresett i Russland vil kunne medføre en annen utenrikspolitikk, blant annet preget av ønske om bruk av militære virkemidler for påvirkning og press mot små naboland.

Uavklarte grenseforhold i det østlige Europa kan skape grobunn for

interessemotsetninger og konflikt. Kommisjonen mener at man fra norsk side ikke kan utelukke at utviklingen i Russland skaper sosial og økonomisk ustabilitet på Kola-halvøya, en ustabilitet som også kan omfatte deler av de store militære styrker som der er stasjonert.

Russland har i forhold til det tidligere Sovjetunionen flyttet sitt tyngdepunkt mer mot nordvest; nærmere Norge. St Petersburg-regionen og andre deler av det nordvestlige Russland har fått økende betydning som port mot Europa etter at de baltiske stater ble selvstendige. Dette har etter kommisjonens oppfatning også betydning for norsk sikkerhet.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.3 Norsk sikkerhetspolitikk (kap 5)

12.3.3 Nordiske lands medvirkning i europeisk samarbeid (kap 5.1.3)

Som del av den bredt anlagte gjennomgang av Norges sikkerhetspolitiske situasjon etter at etterkrigsperioden er over, behandler kommisjonen nærmere norsk sikkerhet i lys av nordiske sikkerhetsperspektiver og utviklingstrekk. Kommisjonen gir en inngående omtale av de nordiske lands medvirkning i et bredere europeisk samarbeid.

Kommisjonen vurderer nærmere hvilke endringer eller justeringer som er skjedd i svensk og finsk utenrikspolitikk, noe av bakgrunnen for dette, og hvilke konsekvenser dette vil kunne få for de nordiske lands sikkerhetssituasjon og deltagelse i utarbeidelsen av en ny europeisk sikkerhetsorden. Norge vil sammen med Sverige og Finland fortsatt dele felles utfordringer og problemer. Nye tilknytningsformer og samarbeidsmønstre der nordiske land er trukket inn diskuteres, likeså hvilke eventuelle konsekvenser disse vil kunne ha.

Det tidligere militære og ideologiske øst/vest-sillet i Europa, skapte bindinger og begrensninger, men er nå iferd med å bli avløst av en bredere felles-europeisk og euro-atlantisk ramme, der også de militære samarbeids- og kontaktmønstre endres. Kommisjonen peker imidlertid også på hvordan endringene i Europa kan påvirke grunnlaget for nordiske lands militære samarbeid.

Fra kommisjonens side søker man å skissere hvilke sikkerhets- og utenrikspolitiske tilknytninger og samarbeidsmønstre som vil kunne komme til å prege Norge og dets forskjellige naboland.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.3 Norsk sikkerhetspolitikk (kap 5)

12.3.4 Allierte forsterkninger (kap 5.2.2)

Kommisjonen befatter seg også i dette kapittel nærmere med amerikansk Europa-politikk, og mener denne i 1990-årene vil kunne kjennetegnes av hensyn til overordnet europeisk stabilitet og sikkerhet. Kommisjonen mener derfor USA vil kunne legge vekt på de utfordringer som kan true generell europeisk stabilitet, mens amerikansk Europa-politikk samtidig vil knyttes til de aktører som er viktige for muligheten til å bevare og utbygge europeisk stabilitet.

Betydningen av fremtidige allierte forsterkninger diskuteres i lys av de endringer som er skjedd politisk og militært. Kommisjonen kommer blant annet inn på hvordan Russland, etter at den politiske utvikling i Europa har gitt baltisk og ukrainsk selvstendighet, står i fare for å miste viktige havner og marinebaser både langs Østersjøen og Svartehavet. Betydningen av basene på Kola-halvøya kan derfor relativt sett øke for Russland. Norske energiresurser vil kunne sette Norge i en mer utsatt stilling enn flere andre land i en tenkt tilspisset situasjon. Også på denne bakgrunn har man fra norsk side behov for allierte sikkerhetsgarantier.

Norge vil innen det etablerte NATO-samarbeid kunne trekke på det forsterkningsapparat som er bygget opp gjennom flere tiår. Kommisjonen legger vekt på at selv om dette forsterkningsapparatet vil kunne endres, ligger det likevel bindinger i det samarbeid, den samøvelse og de lagre og anlegg som er bygget opp.

Kommisjonen berører også USAs interesser knyttet til Norge og nordområdene. Utviklingen av de russiske strategiske styrker i nord, spesielt på Kola-halvøya, vil fremdeles virke styrende for hvilke bredere interesser USA vil ha i de nordlige områder. Visse utviklingstrekk, som en markert og vedvarende forbedring av de russisk-amerikanske forbindelser, vil kunne ha betydning for USAs fremtidige interesser i nord.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.3 Norsk sikkerhetspolitikk (kap 5)

12.3.5 Norges selvpålagte restriksjoner (kap 5.2.3-5.2.4)

Kommisjonen konstaterer at norske selvpålagte restriksjoner utgjør både en del av det etablerte mønster for militære aktiviteter i Norge, og en del av kombinasjonen av sikring og tilbakeholdenhet som har kjennetegnet norsk sikkerhetspolitikk. Kommisjonens flertall ser ikke behov for endringer når det gjelder base- og atompolitikken eller politikken vedrørende kjemiske våpen, men viser til at den nye situasjon, skapt av en ny generasjon sikkerhets- og tillitsskapende tiltak, inkludert regionale stabiliseringstiltak samt verifikasjons- og inspeksjonsordninger, kan gjøre det aktuelt å se nærmere på hvorvidt det er behov for å justere enkelte av de spesielle begrensningene som er blitt etablert vedrørende alliert militær aktivitet i den nordligste del av Norge.

Kommisjonens medlem Mjelde kan ikke fullt ut slutte seg til flertallets syn på dette punkt. Dette medlem påpeker bl a at de norske selvpålagte restriksjoner ble etablert under den kalde krigs høydepunkt som et ensidig norsk bidrag til lavspenningen i nordområdet, og ut fra en forventning om at dette ville bidra til stabilitet og forutsigbarhet. Medlemmet Mjelde er av den oppfatning at de opprinnelige forutsetninger for norsk basepolitikk ikke lenger er til stede. Russland ser idag ikke på NATO som en offensiv militærorganisasjon som bidrar til å øke spenningen i Europa, men vektlegger snarere NATOs defensive karakter og bidrag til stabile forhold i Europa. Medlemmet anser at begrensninger i norsk suverenitet, basert på en spesiell historisk sikkerhetspolitisk situasjon under gitte forutsetninger, ikke bør gjøres permanente, og på prinsipielt grunnlag derfor bør oppheves.

Som konsekvens av dette syn, og ut fra den oppfatning at norsk atompolitikk bygger på basepolitikken, og at atomkraftene nå er inne i en utvikling med fjerning eller reduksjon av kjernevåpen, er medlemmet Mjelde av den oppfatning at også norsk atompolitikk oppheves. Også de spesielle øvelses- og besøksbestemmelser bør etter dette medlems syn oppheves.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.3 Norsk sikkerhetspolitikk (kap 5)

12.3.6 Norges forhold til et nærmere europeisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid (kap 5.2.5-5.2.6)

På grunnlag av den brede vurdering kommisjonen har gjort av de omtalte sentrale utviklingstrekk, foretar den en sammenfatning av Norges sikkerhetspolitiske situasjon i endrede omgivelser.

Kommisjonen fremhever i sin innstilling behovet for å utforme en sikkerhetspolitikk som omfatter mer enn tradisjonelt militært forsvar og alliansetilknypning, og at det er behov for et bredt internasjonalt engasjement for fred og avspenning. Også arbeidet for bekjempelse av nød og fattigdom har betydning for internasjonal fred og stabilitet.

Kommisjonen fastslår innledningsvis at Norge gjennom NATO forsvars- og sikkerhetspolitisk er knyttet til USA og til Norges nære europeiske allierte. Det er fremdeles bare USA som kan balansere Russland militært i nord. En videreføring av samarbeidet med Norges allierte er ønskelig og nødvendig, påpeker kommisjonen, som viser til at dette samarbeidet bør tilpasses nye rammebetingelser.

Kommisjonen anbefaler at det fra norsk side legges et langsiktig perspektiv til grunn for utviklingen av Norges forsvar. Kommisjonen finner grunn til å anta at ustabilitet vil prege Russland en lengre periode fremover.

Utviklingen av et tettere europeisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid må anses å få tiltagende betydning for Norge dersom USA skulle redusere sitt nærvær og engasjement i Europa. Viktige utenriks- og sikkerhetspolitiske diskusjoner i Europa vil nå kunne føres i VEU, en organisasjon Norge ikke er tilknyttet. VEU fremstår både som en ramme for den europeiske pilar i NATO-samarbeidet, og som organ for EF-landenes sikkerhets- og forsvarspolitiske interesser.

Kommisjonens flertall, bestående av Willoch, Mosbakk, Brustad, Buvik, Gjeseth, Klippenberg, Kostøl, Lundestad, Mjelde og Solberg, understreker at det er spesielt viktig for Norge at USA opprettholder sin evne og villighet til å støtte Europas og Norges sikkerhet. Norge bør derfor søke å påvirke både europeisk og amerikansk politikk med sikte på dette. Stadig mer av den europeiske politikk som får betydning for USAs - og Canadas - holdning til Europas og Norges sikkerhetsbehov blir drøftet i EF og VEU. Flertallet viser til at NATOs toppmøte-erklæring fra Roma november 1991 har klarlagt at både de nord-amerikanske og europeiske NATO-land ser VEU som et naturlig forum for utforming av felles vest-europeiske synspunkter på spørsmål som behandles i NATO. Flertallet mener dette innebærer at spørsmål vedrørende Norges sikkerhet vil bli drøftet i VEU, og mellom VEU og EF på den ene side og USA på den annen. Slike spørsmål vil derfor i stigende grad bli drøftet uten at Norge er direkte med, dersom landet ikke sikres adgang til forhandlingene i EF og/eller VEU.

Flertallet er også av den oppfatning at selv om det skulle inntreffe situasjoner hvor man fra norsk side mener EF og VEU burde ta mer hensyn til amerikanske ønsker og interesser, for derved å medvirke til å bevare det amerikanske engasjement i Europas forsvar, vil Norge ikke kunne bidra nevneverdig til dette ved å stå utenfor disse fora.

Flertallet vurderer betydningen av assosiert VEU-medlemskap, men mener dette vil gi Norge mindre innflytelse enn VEU-medlemslandene oppnår. Norges påvirkning av vest-europeisk sikkerhetspolitikk vil dessuten bli begrenset så lenge landet ikke har adgang til sikkerhetspolitiske drøftelser i EF, som også vil omfatte spørsmål av stor betydning for Norge.

Norge vil derfor best kunne fremme sitt syn på det fremtidige sikkerhetspolitiske samarbeid mellom Europa og Nord-Amerika ved medlemskap i EF og VEU. Samtidig vil denne form for tilknytning til det europeiske samarbeid gi Norge de beste muligheter for å påvirke europeisk

sikkerhetspolitikk for øvrig, med sikte på å oppnå hensiktsmessig støtte til Norge, og de mest troverdige garantier for europeisk engasjement i Norges sikkerhet.

Kommisjonens flertall mener derfor at sikkerhetspolitiske hensyn taler for norsk medlemskap i VEU og EF.

Kommisjonens medlemmer Mellbye, Rødland og Sollie fremholder at Norges NATO-tilknytning og NATOs rolle vil være en hovedpilar i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Alliansens evne til å sikre norske interesser og være troverdig avhenger mer enn noe annet av det engasjement USA opprettholder i NATO. Utviklingen påvirker grunnlaget for det amerikanske nærvær i Europa. Dette mindretallet understreker på denne bakgrunn at Norge under ingen omstendighet bør sende signaler som reduserer NATOs rolle eller svekker grunnlaget for USAs engasjement i alliansen. Å gå inn for tilslutning til EF på dette grunnlag, finner dette mindretall derfor ikke akseptabelt. Et norsk assosiert VEU-medlemskap vil gi Norge en god mulighet til å observere og påvirke utviklingen. På dette grunnlag bør Norge bidra til at utviklingen av en europeisk forsvarsidentitet som ledd i det bredere atlantiske samarbeid innen rammen av NATO.

Medlemmet Buttedahl understreker NATO-medlemskapet som grunnpilaren for Norges sikkerhet. Det er av avgjørende betydning at Norge er NATO-medlem og at de trans-atlantiske forbindelser sikres og opprettholdes. Det er viktig at Norge opprettholder et aktivt engasjement i NATO-sammenheng, da NATO fortsatt vil utgjøre grunnpilaren for norsk sikkerhetspolitikk. Buttedahl viser til at NATO har tilpasset seg de politiske omveltninger som er skjedd i Europa i perioden 1989-91. NATO har på en konstruktiv måte besvart de utfordringer de store politiske omveltninger i Europa har ført med seg.

Medlemmet Buttedahl mener KSSE vil være et viktig redskap for å inkludere republikkene i det tidligere Sovjetunionen og de tidligere kommunistlandene i Øst-Europa i et forpliktende all-europeisk samarbeid. KSSE vil være et viktig ledd i arbeidet for en all-europeisk sikkerhetsordning. Fra norsk side vil det være viktig aktivt å arbeide for å sette KSSE istand til å spille en slik rolle.

Norges forhold til EF må vurderes på et bredt grunnlag. Et norsk EF-medlemskap vil i høy grad forandre det norske samfunnet. Buttedahl mener at vurderingene som er gjort av kommisjonens flertall er for begrenset, og mener videre at norsk medlemskap vil ha store innvirkninger på det norske bosettingsmønster og landets infrastruktur. Dette vil ha innvirkning på Totalforsvaret og landets beredskapssystem. Etter Maastricht-toppmøtet vil utenrikspolitiske beslutninger i økende grad kunne fattes ved flertallsbeslutninger blant EF-land, selv om hovedprinsippet er at beslutningene fortsatt skal fattes gjennom enstemmighet. Dette vil kunne redusere norsk utenrikspolitisk selvstendighet. En samlet vurdering av Norges forhold til EF, innbefattet de utenriks- og sikkerhetspolitiske sider, tilsier at Norge ikke søker om EF-medlemskap, understreker Buttedahl.

Medlemmet Buttedahl mener at som et europeisk NATO-land vil det være i Norges interesse å knytte gode kontakter med de land som til enhver tid utgjør VEU, blant annet i forbindelse med drøftelser foran møter i NATO-sammenheng. Disse hensyn bør kunne ivaretas gjennom en form for konsultasjonsordning i tråd med hva Norge er tilbuddt. Buttedahl uttrykker bekymring for at VEU kan bære i seg kimen til et "konkurrerende beslutningssystem" i forhold til NATO, og hevder videre at norsk deltagelse i "out of area" operasjoner vil være et brudd på norsk politikk i etterkrigstiden. Buttedahl går mot norsk medlemskap i VEU.

Kommisjonens medlem ØRnhøi ser internasjonal sikkerhet primært knyttet til løsning av de globale økologiske utfordringer. Knyttet til dette ser han også løsningen av verdens fattigdomsproblemer som en permanent sikkerhetspolitisk utfordring. Nedrustning vil frigjøre ressurser som kan løse økologiske problemer og skape stabile økonomiske og sosiale forhold.

ØRnhøi legger vekt på at dagens situasjon gir en historisk sjanse til å utvikle økonomiske og politiske strukturer i Europa som også inkluderer Russland. Politisk og økonomisk stabilitet i et Russland som er inkludert i et all-europeisk sikkerhetssystem, fremstår som et sikkerhetspolitisk overordnet mål for Norge.

KSSE har gitt og vil gi viktige bidrag til en positiv utvikling i Europa, og også NACC går inn i en all-europeisk rolle. NACC og eventuelle

andre regionale sikkerhetsorganisasjoner må arbeide innenfor rammen av FNs og KSSEs traktatgrunnlag.

Medlemmet ØRnhøi legger vekt på at det råder stor usikkerhet når det gjelder den fremtidige europeiske struktur. Etter Maastricht-møtet fremstår det som en mulighet at EF bygges opp som et lukket system, som vil komme til å fungere som en ny blokk. Resultatet kan bli større eller mindre grad av konfrontasjon i forhold til fattigere og politisk ustabile land på utsiden. En slik union vil utvikle en egen forsvars- og sikkerhetspolitikk, som vil kunne bidra til nye grunnleggende interessekonflikter i Europa.

I sin uttalelse kommer ØRnhøi også inn på VEU, og mener det idag vil være galt å binde Norge til en utvikling innen EF som man ikke vet hva vil føre til. Norsk økonomi og norske energi- og naturressurser gir Norge en handlefrihet som gjør at landet ikke sikkerhetspolitisk har noen fordel av tilslutning til EF og VEU. Norges særlige sikkerhetspolitiske utfordringer er primært knyttet til utviklingen i Russland og til norsk olje- og gassproduksjon. Norge deler felles utfordringer på Nordkalotten med Sverige og Finland. Kommisjonens medlem ØRnhøi kan ikke se at norsk sikkerhet idag er tjent med å binde landet til en utvikling innenfor EF og VEU. Medlemskap i EF og VEU vil ikke under noen omstendighet gi svar på de utfordringer man står overfor på Nordkalotten og i Nordsjøen.

Medlemmet ØRnhøi mener at NATO fastholder bruk av kjernevåpen i sin strategi, denne strategien utgjør fortsatt en trussel mot europeisk sikkerhet.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.3 Norsk sikkerhetspolitikk (kap 5)

12.3.7 Behov for en helhetlig politikk
overfor Russland og det østlige Europa
(kap 5.3-5.4)

Arbeid for nasjonal sikkerhet og forebyggelse av krig omfatter langt mer enn tradisjonelt forsvar og alliansetilknytning, og det er behov for et bredt politisk engasjement og spekter av virkemidler.

Et slikt helhetlig opplegg bør etter kommisjonens oppfatning omfatte politiske og militære tiltak, nedrustning og rustningskontroll, økonomiske støttetiltak, teknologioverføring og humanitær bistand. En målrettet miljøvernpolitikk må også være en del av et slikt opplegg.

Norge anerkjente som første vestlige land Russland som selvstendig stat etter oppløsningen av Sovjetunionen. Som Norges stormaktsnabo i øst vil Russland i fremtiden fremdeles ha stor betydning for Norges sikkerhet. Det vil således være i norsk interesse å videreutvikle naboforholdet i den hensikt å bygge ut et gjensidig tillits- og samarbeidsforhold, men samtidig se det i bredere sammenheng. Kommisjonen peker på følgende interesser i forhold til den fremtidige utvikling i Russland:

- konsolidering og videreføring av tilnærmingen mellom vestlige og østlige land;
- fredelig utvikling innen hver tidligere sovjet-republikk og mellom disse republikker, der Russland vil stå sentralt;
- nedbygging av russisk militær kapasitet i Norges nærområder med spesiell vekt på reduksjon av styrker med offensiv kapasitet;
- utvikling av et hensiktsmessig samarbeid om næringsliv og miljøvern i nord;
- løsning av uavklarte jurisdiksjonsforhold i nord-områdene.

Historiske erfaringer tilsier at isolasjon av enkeltstater og stormakter i særdeleshet er uheldig for felles sikkerhet. Kommisjonen påpeker betydningen av at man fra vestlig side fører en politikk østover som har som overordnet prinsipp å inkludere de østlige stater i et utvidet europeisk

samarbeid. For å arbeide seg bort fra et øst/vest-skillen som i flere tiår har vært preget av gjensidig mistillit, er det helt vesentlig at vestlige land signaliserer tillit og vilje til å støtte opp om den reformprosess som land i det østlige Europa, inkludert de baltiske stater og Russland, nå søker. I forhold til de enorme problemer og utfordringer øst-europeiske land, inklusive Russland, står overfor, må man imidlertid etter kommisjonens oppfatning se i øynene at vestlige bidrag vil være begrenset, og at den interne utvikling i øst-landene alt vesentlig vil bli bestemt av innenrikspolitiske forhold. Hovedtyngden av norske tiltak bør ifølge kommisjonen konsentreres om Norges nærområder.

Ut fra dette grunnlag gjennomgår kommisjonen tiltak som kan være aktuelle, vurderer disse nærmere, og søker å se tiltakene i sammenheng. Anbefalinger om hvilke områder Norge bør vektlegge i den fremtidige nedrustningsprosessen blir fremsatt. Medlemmet ØRnhøi har en særuttalelse om sjømilitær nedrustning og rustningskontroll, kfr kap 5.3.3.4.

Kommisjonen diskuterer nærmere KSSEs rolle og muligheter i en slik sammenheng, der en helhetlig politikk østover vurderes. Økonomisk støtte behandles, og Norges bidrag og muligheter tas opp. Også miljøvern og energisamarbeid behandles innen denne rammen, og kommisjonen peker på konkrete miljøtiltak som er iverksatt eller planlegges, og som har betydning for sikkerhetssituasjonen i nord.

Kommisjonen foretar også en generell analyse av spørsmål knyttet til nordområdene, inkludert Svalbard. Kommisjonen gjør et lite historisk tilbakeblikk, og vurderer betydningen av ny internasjonal havrett samt hvilke aktuelle internasjonale interesser som synes knyttet til disse nordområdene.

Som eget punkt diskuterer kommisjonen et utvidet norsk FN-engasjement, og ser på norske muligheter og begrensninger i så henseende.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.4 Militære rammebetingelser og utfordringer (kap 6)

I innstillingens kapittel 6-8 redegjør Forsvarskommisjonen for det forsvarspolitiske grunnlag for den fremtidige utforming av Forsvaret.

I innstillingens kapittel 6 drøfter kommisjonen den nye militære situasjon i Europa og Norges plassering i et strategisk perspektiv. Det vurderes hvilke typer militære utfordringer Norge kan tenkes å bli stilt overfor i årene fremover, herunder utviklingstrekk som vil kunne få betydning for evnen til å forsvare norsk territorium.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.4 Militære rammebetingelser og utfordringer (kap 6)

12.4.1 En ny militær situasjon i Europa (kap 6.1)

De omfattende politiske endringer i Europa har ført til at styrker tilhørende det tidligere Sovjetunionen nå trekker seg ut av Baltikum og Sentral-Europa. De baltiske republikker forsøker å bygge opp nasjonale forsvarsstyrker. I Polen, Tsjekko-Slovakia og Ungarn pågår en omorganisering av stridskreftene med sikte på å kunne forsvare alle deler av territoriet. Den økonomiske situasjon i disse landene er meget vanskelig,

og det er derfor naturlig å anta at de i overskuelig fremtid i beskjeden grad vil prioritere den militære sektor.

Kommisjonen mener det er grunn til å forvente en nedbygging og omstrukturering av de væpnede styrker også i Samveldet av uavhengige Stater. Forholdet mellom de nye selvstendige land er på flere felter uavklart og til dels preget av motsetninger. Hvilket omfang og hva slags type militære styrker disse land etterhvert får vil trolig ikke minst avhenge av de politiske relasjoner mellom dem. Alt tyder imidlertid på at Russland forblir en militær stormakt med kapasitet til og ambisjoner om å spille en vesentlig rolle i internasjonal politikk.

Også i Vest-Europa gjennomføres betydelige styrkereduksjoner. Det viktigste i denne sammenheng er reduksjonene i det amerikanske militære nærværet i Europa. Det amerikanske militære bidrag til sikkerhet og stabilitet i Europa vil kunne bli kjennetegnet av forholdsvis større vekt på fly- og marineenheter. En rekke vestlige land har tilkjennegitt at de planlegger omfattende omstrukturering og nedskjæring av sine væpnede styrker.

Færre enheter innebærer ikke automatisk en tilsvarende reduksjon av militær slagkraft fordi det er innebygget en viss modernisering og effektivisering i omstruktureringene. På noe lenger sikt vil dette - også i Øst-Europa - kunne resultere i mindre, men kvalitativt sett mer hensiktsmessige og profesjonelle styrker med stor stridsevne.

Muligheten for en omfattende øst/vest-konflikt etter det mønster man fryktet i etterkrigsperioden, og slik den gamle NATO-struktur var basert på, eksisterer ikke lenger. Utviklingen i Europa medfører imidlertid etter kommisjonens mening at mulighetene for mindre konflikter er økende. I lys av de store våpenarsenaler som fremdeles finnes, ikke minst i det tidligere Sovjetunionen, kan risikoen for større kriger i det østlige Europa ikke utelukkes. Bevaring av generell stabilitet i Europa ses primært som en politisk oppgave for alliansen, men NATOs betydning ligger også i opprettholdelsen av et tilstrekkelig styrkenivå og den integrerte militære kommando, som gir den nødvendige ryggdekning for alliansens utvidede politiske funksjon.

De omfattende endringer av Europas strategiske og politiske kart har redusert behovet for omfattende styrkeoverføringer på kort varsel fra Nord-Amerika. Mulighetene for tilbakefall, motsetninger og konflikt i det østlige Europa gjør det imidlertid nødvendig å opprettholde en beredskap i form av fortsatt evne til å overføre store styrker fra Nord-Amerika til Europa. En av NATOs primære militære oppgaver vil være ivaretagelse av et effektivt kommando- og kontrollapparat som i tilfelle av en tilspisset situasjon kan forestå gjenoppbygging av militær kapasitet og styre overføring og innsetting av amerikanske styrker i Europa.

Avtalen om konvensjonell nedrustning (CFE) ble undertegnet i Paris i november 1990 og skal ratifiseres av alle avtaleparter før den kan iverksettes. Sovjetunionens oppløsning har skapt en mer komplisert situasjon, da de styrketak som ble satt for det tidligere Sovjetunionen nå skal fordeles på flere nye selvstendige stater. En ratifisert og gjennomført CFE-avtale vil etter kommisjonens oppfatning kunne fremstå som en sperre mot gjenoppbygging i Europa, og virke modererende dersom nasjonale og andre motsetninger skulle skape en ustabil krisesituasjon i det østlige Europa.

CFE-avtalen får størst konsekvenser for styrkenivå i sentrale deler av Europa. I nordregionen, inkludert de nordvestlige deler av Russland, og i sørregionen vil avtalen sannsynligvis ikke føre til reduksjoner i samme størrelsesorden. CFE-avtalens verifikasjonsbestemmelser gir adgang til gjensidig innsyn i militære forhold. Åpenheten forsterkes ved at også tillits- og sikkerhetsskapende tiltak utbygges.

De politiske og militære endringer i Europa har i betydelig grad påvirket kjernevåpenets rolle og betydning. Den politiske utvikling har gjort det mulig og hensiktsmessig å påbegynne fjerning av alle landbaserte taktiske kjernevåpen. I Europa vil det stå tilbake et begrenset antall kjernevåpen som kan leveres fra fly. USAs og SUS-landenes taktiske kjernevåpen til sjøs planlegges ødelagt eller lagret på land. USA og det tidligere Sovjetunionen har avtalt at også de strategiske atomvåpenarsenaler skal reduseres betydelig. Russland vil kunne bli den eneste kjernevåpenmakt

i det østlige Europa, men dette er foreløpig uavklart. Hvis det skulle bli flere kjernevåpenstater i denne delen av Europa, oppstår det helt nye sikkerhetsmessige utfordringer, påpeker kommisjonen.

Sikkerhetsutfordringer i 1990-årenes Europa vil trolig i første rekke kunne oppstå som følge av interessemotsetninger i Øst-Europa og det tidligere Sovjetunionen. Militære styrker vil i kommende år i økende grad kunne bli anvendt i fredsskapende og fredsbevarende operasjoner. Motsetninger og stridigheter, særlig knyttet til etnisk-nasjonale forhold, kan kreve økt innsats av flernasjonale stridskrefter i felles-europeisk regi. Militære styrker vil kunne bidra til stabilitet i urolige deler av Europa, og således motvirke at lokale motsetninger skal true den generelle europeiske sikkerhet.

Den internasjonale utvikling tyder på at militære styrker vil kunne få andre funksjoner og oppgaver, men det er idag intet som tilsier noe annet enn at disse fortsatt vil spille en vesentlig rolle i mellomstatlige forhold.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.4 Militære rammebetingelser og utfordringer (kap 6)

12.4.2 Norges militær-strategiske betydning (kap 6.2)

Norges militær-strategiske betydning avgjøres av hvor viktig norsk territorium og havområdene utenfor oppfattes å være i krise eller krig. Tradisjonelt har viktigheten av norsk område vært vurdert i lys av den strategiske styrkebalansen mellom det tidligere Sovjetunionen og USA, de trans-atlantiske forbindelseslinjer og selve stridsforløpet i en eventuell væpnet konflikt i Europa. Et eventuelt angrep mot Norge har på denne bakgrunn primært vært sett som en del av en større operasjon mot Vest-Europa innen rammen av et storkrigs-scenario. Et isolert angrep mot Norge er pga NATO-medlemskapet blitt betraktet som mindre sannsynlig.

Risikoen for angrep mot Norge i fremtiden vil primært ligge i alvorlig politisk tilbakeslag i øst, særlig i Russland. En fortsatt oppsplittings- og oppløsningsprosess internt i Russland kan føre til at lokale eller regionale styrker ser det i sin interesse å foreta operasjoner som involverer norsk område, uavhengig av og uten aksept fra sentrale politiske og militære myndigheter.

Tiltross for politiske omveltninger og fremveksten av et nytt europeisk sikkerhetsbilde, er det fremdeles grunn til å legge vekt på militære kapasiteter. Politiske ambisjoner og intensjoner kan endres ved skifte av politisk regime. Den militære kapasitet på russisk side vil fremdeles være meget stor i Norges nærområder. Denne kapasiteten må forøvrig ses i forhold til det faktum at en rekke NATO-land planlegger store styrkereduksjoner.

Nærheten til de strategiske kjernevåpenstyrkene på Kola-halvøya kan for Norge også i kommende år representere et spesielt problem. Russisk-amerikansk enighet om reduksjoner i partenes strategiske styrker vil kunne føre til at ubåtbaserte strategiske raketter relativt sett får økende betydning. Baseanleggene på Kola-halvøya forblir av sentral forsvars- og sikkerhetspolitisk betydning for Russland, anser kommisjonen.

Russlands kapasitet til å utføre et isolert angrep mot Nord-Norge er tilnærmet uendret. Behovet for et moderne, balansert norsk invasjonforsvar må vurderes også på denne bakgrunn.

Sør-Norge er idag mer avskjermet fra invasjonstrussel enn tidligere. Tysklands samling og Warszawapaktens opphør, ved siden av sovjetisk/russisk militær tilbaketrekking fra områdene sør for Østersjøen, vanskeliggjør raske militære operasjoner mot Nordvest-Tyskland og Danmark med sikte på å åpne de danske sund og belter for gjennomseiling. Imidlertid vil Sør-Norge fortsatt

kunne utsettes for flyangrep, anslag med presisjonsstyrte våpen, raids og spesialstyrkeoperasjoner. Den våpentekniske utvikling innebærer økte muligheter for å utøve politisk og militært press.

Sør-Norge utgjør Norges økonomiske og befolkningsmessige tyngdepunkt. I enhver konflikt i Nord-Norge vil derfor forsterkninger og forsyninger fra den sydlige landsdel være avgjørende for å kunne føre forsvarskamp over noe tid. Denne avhengigheten gjør Midt-Norge til et viktig knutepunkt for sjøverts forbindelseslinjer til den nordlige landsdel. Midt-Norge med Trøndelag har sentral betydning som transittområde for norske og allierte forsterkninger og forsyninger.

En invasjon mot Sør-Norge fra nord synes lite sannsynlig så lenge allierte sjøstridskrefter kan operere i Norskehavet og langs norskekysten. Tilstedeværelse av allierte hangarskipsgrupper innebærer evne til å sikre kontroll over områder som er viktige for at forsvaret av Norge skal kunne lykkes. Allierte sjøstridskrefter og hangarskipsgrupper vil dessuten kunne bidra med direkte støtte til operasjoner på land. I lys av de forventede reduksjoner av antall fartøyer i de amerikanske og britiske marinene, kan imidlertid situasjonen endre seg over tid. Amerikanske prioriteringer vil kunne skifte, mindre vekt vil kunne bli lagt på å operere i nordlige farvann, større vekt på nærvær i regioner kjennetegnet av uro og motsetninger. Evnen til å sikre allierte forsterkninger og trygge sjøforbindelsene til Norge vil fortsatt ha avgjørende betydning for norsk sikkerhet.

Norske olje- og gassressurser vil etter kommisjonens oppfatning i en mulig fremtidig krise- eller konfliktsituasjon kunne ha stor betydning for vestlig sikkerhet. I en gitt situasjon kan det derfor ikke utelukkes at Norge blir utsatt for politisk eller militært press med sikte på å stanse produksjon og leveranser. Produksjonsplattformer og ilandføringsterminaler kan dessuten være aktuelle mål for sabotasje eller terrorhandlinger, for eksempel i utpressingsøyemed.

Uavklarte juridiske forhold i nordområdene kan tenkes å utgjøre fremtidige utfordringer som fordrer militær beredskap og kapasitet. Slike uavklarte forhold kan i gitte situasjoner føre til økt spenning. Det gjelder både delelinjespørsmålet mellom Russland og Norge, såvel som motstridende syn på verneonen ved Svalbard, samt utstrekningen av norsk kontinentalsokkel i Barentshavet, mener kommisjonen.

Russland utgjør idag ingen militær trussel tilsvarende den Sovjetunionen utgjorde, men fremstår som en regional stormakt som dominerer Norges nærområder i nord. De nordiske land kan hverken hver for seg eller sammen balansere Russlands størrelse og tyngde. Etablering av en ny sikkerhetsorden som også omfatter nordiske land må derfor vurderes innenfor en bredere europeisk ramme. Regionalt tilpassede ordninger vil kunne etableres som del av en europeisk sikkerhetsorden.

Kommisjonen gjennomgår i kapittel 6.4 militære styrker i Norges nærområder.

I kapittel 6 har kommisjonens medlem ØRnhøi en særuttalelse om alliert øvelsesvirksomhet og om anløp av fremmede militære fartøyer i Norge, kfr kap 6.3.3.

Medlemmet ØRnhøi har en særuttalelse om atomvåpenfri sone i Norden, kfr pkt 6.5.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.5 Teknologisk utvikling (kap 7)

I innstillingens kapittel 7 ser kommisjonen nærmere på de teknologiske utviklingstrekk som har størst betydning for utforming av Forsvaret.

Ny teknologi kan i betydelig grad endre både maktforhold og geografiske områders strategiske betydning. Overlegen teknologi kan også være av

utslagsgivende betydning for militære operasjoner. For Norge er det viktig å utnytte landets høye teknologiske nivå til å anskaffe kostnadseffektive våpensystemer.

Nye sensorer og radarer har i vesentlig grad økt evnen til å oppdage og lokalisere taktiske mål under dårlige lysforhold. Kombinasjonen av våpenenes økende presisjon og større evne til observasjon i mørke og usiktbart vær, gjør at operasjonene i mindre grad skifter karakter som en følge av lys- og værforandringer. I praksis betyr dette at på noe sikt vil både objekter og avdelinger trenge samme beskyttelsestiltak nesten uansett lys- eller værforhold, samt at striden vil føres med tilnærmet samme intensitet både dag og natt.

Nye observasjonsmidler og presisjonsstyrte våpen tilsier at styrkene i stadig større grad må søke beskyttelse gjennom mobilitet. Styrker som ofte flyttes er vanskelige å lokalisere og angripe. Et slikt operasjonsmønster setter strengere krav til kommando- og kontrollsystemene.

Kommisjonen fremholder at effektiv stridsledelse forutsetter muligheter for overvåking av angriperens styrker, og et effektivt sambands- og informasjonssystem som gjør at informasjonen kan presenteres på en hensiktsmessig måte for sivile og militære beslutningstagere. Det må investeres tilstrekkelig i motmidler slik at en angriper ikke kan lamme Norges ledelsesapparat og norske styrker ved bruk av våpen eller elektronisk krigføring.

Satellitter vil i økende grad gjøre det mulig å overvåke store land- og sjøområder og kartlegge eventuelle militære disposisjoner av potensielt truende art. Denne utviklingen burde gi land med adgang til satellitter et tidligere og bedre informasjonsgrunnlag for krisehåndtering.

Norsk industri kan ofte med fordel delta i en fellesproduksjon av materiell og produsere deler av systemet for alle samarbeidspartnere. I tillegg er egen utvikling og produksjon av forsvarsmateriell viktig som bidrag til innsikt i og forståelse av den våpenteknologiske utviklings konsekvenser for Norges strategiske situasjon og for utformingen av Forsvaret på lengre sikt. Norsk produksjon må imidlertid ikke bli en fordyrende faktor for Forsvaret.

Prisen på moderne militærteknisk materiell og våpen begrenser det antall som kan anskaffes for beredskapsformål. Hovedproblemet er å finne den balanse mellom teknologisk nivå og kostnader som gir størst forsvarsevne for tilgjengelige ressurser. En viktig faktor er robust, pålitelig og vedlikeholdsvennlig utstyr som gir lave levetidskostnader. Selv om avanserte våpen vil være av utslagsgivende betydning i de første fasene av en krig, er det vanskelig å se at mer tradisjonelle og vesentlig billigere våpen ikke fortsatt vil være av stor betydning i en konflikt av lengre varighet.

Den norske befolknings relativt høye utdannelsesnivå og utstrakte bruk av tekniske hjelpemidler i dagliglivet, danner et godt grunnlag for bruk av teknologi i Forsvaret. Vernepliktige mannskaper tilegner seg ofte raskt et høyt ferdighetsnivå i operering av moderne militært utstyr. Denne fordelingen bør Forsvaret utnytte under utviklingen av den fremtidige styrkestruktur, mener kommisjonen.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.6 Forsvaret og samfunnet (kap 8)

Kommisjonen beskriver i kapittel 8 - Forsvaret og samfunnet - bredden i Forsvarets virksomhet og de ringvirkninger virksomheten har for det sivile samfunnet. Det fremholdes i denne sammenheng at Forsvaret også i fremtiden ser det som en naturlig oppgave å yte bistand når sivile behov måtte oppstå, og at sivile oppgaver som redningstjeneste og kystvakt bør gis prioritet.

Kommisjonen fremhever behovet for en løpende debatt om forsvars- og

sikkerhetspolitiske problemstillinger, og at det fra den militære og sivile del av Totalforsvarets side gis informasjon om virksomheten og om militære aktiviteter i våre nærrområder. Den oppmyking som har funnet sted når det gjelder hemmelighold av informasjon bør videreføres, samtidig som det erkjennes at det innenfor militær virksomhet alltid vil være opplysninger som av sikkerhetsmessige hensyn ikke kan offentliggjøres.

Forsvaret bør videreføre samarbeidet med andre miljøer som arbeider med spørsmål av betydning for Forsvarets virksomhet. Samarbeidet med frivillige organisasjoner, blant annet innen rammen av Totalforsvaret vil også i fremtiden være av stor betydning.

Kommisjonen fremhever også viktigheten av et nært og konstruktivt samarbeid mellom Forsvaret og berørte personellorganisasjoner i årene fremover, og at de ansatte og deres organisasjoner gis innflytelse og medbestemmelse i den omstillingsprosess Forsvaret står overfor.

Forsvarskommisjonen har med utgangspunkt i sitt mandat nedsatt 3 underutvalg for nærmere vurdering av miljømessige, distriktpolitiske og næringspolitiske sider ved Forsvarets virksomhet. Det foreligger i alt 6 delrapporter som alle er offentliggjort og oversendt berørte departementer.

Miljøutvalget konkluderer med at Forsvaret i sin virksomhet legger betydelig vekt på miljøhensyn og fremholder at vedtatte lover og forskrifter gjennomgående er fulgt opp med tiltak og et relativt omfattende sett av direktiver. Underutvalget presiserer imidlertid at det fortsatt er behov for forbedring av rutiner og innarbeidelse av holdninger og kunnskap. Forslagene til forbedringer vil alt vesentlig bli ivare tatt gjennom den miljøplan Forsvaret er i ferd med å iverksette.

Underutvalget fremmer en rekke forslag om utvidet samarbeid mellom Forsvaret og miljøvernmyndighetene om ressurs- og forurensningsovervåking, forskningssamarbeid mv, og kommisjonen ser positivt på et utvidet engasjement fra Forsvarets side i denne forbindelse.

Underutvalget fremmer videre forslag om opprettelse av en spesiell miljøvernstyrke. Det er kommisjonens oppfatning at det er behov for en bedre organisert og koordinert beredskap når det gjelder miljøkatastrofer i Norge, og finner det naturlig å se underutvalgets forslag i en slik sammenheng. Forslaget bør etter kommisjonens oppfatning bearbeides videre. Kommisjonen har i denne forbindelse merket seg Sivilforsvarets økende engasjement i fredstidsoppgaver, herunder miljøvern, og finner det naturlig at også Sivilforsvarets ressurser trekkes inn i et videre analysearbeid.

Forsvarets virksomhet er av stor distriktpolitisk betydning, og for en rekke kommuner er avhengigheten av Forsvarets virksomhet vesentlig for opprettholdelse av sysselsetting og offentlige og private tilbud. Underutvalget for distriktpolitiske virkninger har på denne bakgrunn foretatt en kartlegging av avhengigheten, og utarbeidet et analyseverktøy for å belyse konsekvenser av eventuelle nedleggelse og omlegginger. Kommisjonens forslag til forsvarsstruktur innebærer en reduksjon på i alt 6-7000 årsverk, eksklusiv vernepliktige, sammenlignet med dagens nivå, som innebærer at forsvarsavhengige kommuner vil måtte bli berørt.

Kommisjonen har imidlertid ikke funnet det riktig å foreta en konkret vurdering av eventuelle mottiltak, og finner det riktig at et slikt opplegg utformes av de myndigheter som har det direkte ansvar for oppfølgingen av landets distriktpolitiske målsettinger.

Dersom kommisjonen av distriktpolitiske grunner skulle ha foreslått å opprettholde en aktivitet som militært sett ikke kan gis prioritet, ville dette ha forutsatt en høyere økonomisk ramme. Det fremholdes videre at også Forsvaret har et ansvar for å begrense enkelte uheldige distriktpolitiske konsekvenser ved omstillinger av virksomheten - i den utstrekning dette ikke står i motstrid til de overordnede forsvars- og sikkerhetspolitiske målsettinger.

Underutvalget for næringspolitikk har foretatt en kartlegging av forsvarsrelatert virksomhet i form av sysselsetting, omsetning og produktspekter. Underutvalget fremhever viktigheten av stabilitet og forutsigbarhet i rammebetingelsene for forsvarsmateriell i Norge. Utvalget fremholder videre det teknologilederskap som har eksistert på en del områder innen forsvarsindustrien, og hvilken betydning dette har for sivil lønnsom produksjon.

Underutvalget har i denne sammenheng tatt opp enkelte sider av

eksportregelverket. Kommisjonen, untatt medlemmet ØRnhøi - som viser til særuttalelse (kap 8.5.4.1) - er enig med underutvalget i at det innenfor rammen av Regjeringserklæringen av 11 mars 1959 med påfølgende Stortingsvedtak foretas en harmonisering av eksisterende rammeverk, herunder reglene for samarbeids- og utviklingsprosjekter og del-leveranser.

Kommisjonen har videre merket seg Utenriksdepartementets offentliggjøring av nye retningslinjer datert 28 februar 1992, men har av tidsmessige grunner ikke hatt mulighet for å foreta en konkret gjennomgang av innholdet.

Kommisjonen fremholder videre at en gjennomføring av den foreslåtte strukturen ikke vil medføre grunnleggende endringer når det gjelder anskaffelseshvolumet fra norsk forsvarsrelatert industri.

Kommisjonen understreker samtidig betydningen av å opprettholde et høyt teknologisk nivå i Norge, og fremholder at Forsvarets forskningsinstitutt bør gis de nødvendige rammevilkår for å kunne samarbeide med norsk industri og være en kunnskapskilde for etablering av fremtidig industriell virksomhet.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

I innstillingens kapittel 9 og 10 redegjør Forsvarskommisjonen for utformingen av Forsvarets oppgaver

Innenfor et forpliktende vestlig forsvarssamarbeid bør Forsvaret etter kommisjonens oppfatning ha følgende hovedoppgaver:

- Å bidra til å forebygge krig og medvirke til stabilitet og fredelig utvikling.
- Å beskytte norsk handlefrihet overfor politisk og militært press og ivareta norske rettigheter og interesser.
- Å forsvare norsk land-, sjø- og luftterritorium mot krenkelser og angrep.

Forsvaret bør også kunne bidra til en fredelig utvikling i andre deler av verden ved deltagelse i FNs fredsoperasjoner, bistå med myndighetsutøvelse i områder under norsk jurisdiksjon, samt yte annen støtte til det sivile samfunn i den utstrekning dette kan forenes med Forsvarets hovedoppgaver.

For å løse de nevnte oppgaver bør Forsvaret innen rammen av Totalforsvaret og et forpliktende vestlig forsvarssamarbeid kunne ivareta:

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.1 Etterretning, overvåkning og varsling (kap 10.2)

Etterretningsvirksomhet innen folkerettslige rammer er med på å gi grunnlag for utforming av utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitikken både på kort og lang sikt. Etterretningstjenesten og en godt utbygget overvåkningskapasitet er viktige forutsetninger for korrekt episode- og krisehåndtering, og bør kunne gi strategisk varsel om et mulig angrep på landet. Etterretninger bidrar også til nødvendig grunnlag for

langtidsplanlegging av Forsvaret. En godt utbygget norsk etterretningstjeneste er etter kommisjonens oppfatning et bidrag til NATOs fellesforsvar, og gir Norge i tillegg den nødvendige kompetanse til å kunne samvirke effektivt med landets allierte.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.2 Militær tilstedeværelse og suverenitetshevdelse (kap 10.3)

Militær tilstedeværelse danner grunnlag for suverenitetshevdelse, effektiv håndtering av episoder og skaffer informasjon om andre staters militære aktiviteter i områder hvor Norge har interesser å ivareta. Dette krever at landet i fredstid disponerer innsatsklare enheter innen alle forsvarsgrener av et omfang som muliggjør tilstrekkelig tilstedeværelse i og overvåkning av norsk interesseområde.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.2 Krisehåndtering og avvisning av krenkelser (kap 10.4)

Krisehåndtering er ofte et spørsmål om militær tilstedeværelse og kontakt mellom partenes enheter, og kontakt til og mellom de politiske myndigheter. Norge må etter kommisjonens mening ha evne til raskt å kunne avvise bevisste krenkelser. Dette omfatter eventuelle forsøk på å påvirke norske styrende organer til å fatte beslutninger som er i strid med landets interesser. I en slik situasjon er det nødvendig å markere at Norge er villig til å forsvare sitt territorium og sin selvbestemmelsesrett. For å make dette må Forsvaret i fred disponere enheter med evne til å isolere en konflikt gjennom raskt å kunne konsentrere en hensiktsmessig militær kapasitet i de områder hvor krenkelsene måtte oppstå.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.4 Invasjonsforsvar (kap 10.5)

Dersom Norge angripes må Forsvaret umiddelbart kunne opprette et fremskutt forsvar i de områder der invasjonen finner sted. Dette er nødvendig for tidligst mulig å etablere en de facto krigssituasjon, og for å skaffe tid til egen og alliert styrkeoppbygging. Målsettingen med striden er raskest mulig å stanse angrepet. Dersom dette ikke lykkes bør striden

søkes ført på en slik måte at norske styrker alene, eller sammen med allierte, kan bringe situasjonen under kontroll slik at tapt territorium kan vinnes tilbake. Det fremskutte forsvar vil også i fremtiden måtte utgjøres av en kombinasjon av det landmilitære nærvær i fred, heimevern, lokalt mobiliserbare hæravdelinger, hurtig overførbare enheter, samt sjø- og luftstridskrefter.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.5 Beredskap og nasjonale forsterkninger (kap 10.6)

Nord-Norge vil etter kommisjonens oppfatning også i overskuelig fremtid være den militært sett mest utsatte landsdel. Den militære tilstedeværelse bør derfor være av en slik størrelse at en potensiell motstander må gjennomføre en styrkeoppbygging før offensive operasjoner kan iverksettes med noen grad av sannsynlighet for å nå avgjørende områder. En sammendragning av og fremføring av ytterligere stridskrefter vil nødvendigvis ta tid, noe som gir betydelig mulighet til å oppdage angrepsforberedelsene. Dette kan gi norske myndigheter den tid man trenger til å konsultere Norges allierte gjennom NATO og bilateralt, samt fatte beslutning om beredskapsheving, mobilisering og overføring av styrker for å kunne møte en mer omfattende trussel.

I en krisesituasjon vil styrkebehovet for forsvaret av Nord-Norge kunne overskride den militære tilstedeværelse i fredstid og de lokalt mobiliserbare stridskrefter. Det vil i tillegg kunne oppstå et stort behov for etterforsyninger fra Sør-Norge til Nord-Norge, både for sivil og militært bruk. Et utholdende forsvar i Nord-Norge avhenger av at forsyninger og forsterkninger kan tilføres fra og gjennom Midt-Norge. Evnen til å sikre forsyningslinjene mellom Nord-Norge og Sør-Norge, særlig de sjøverts, vil derfor være av avgjørende betydning for forsvarskampen. Kommisjonen vil understreke at med den usikkerhet og uforutsigbarhet som i dag preger den internasjonale utvikling, bør det i fremtidig forsvarsplanlegging tas i betraktning at de styrker som i utgangspunktet er tenkt satt opp i Nord-Norge, likevel vil kunne måtte overføres til Sør-Norge.

Også i Sør-Norge er det behov for militær tilstedeværelse i fredstid. I Østlandsområdet bor en meget stor del av Norges befolkning og hovedtyngden av landets styringsverk har sitt sete i denne regionen. Deler av Vestlandet har pga olje- og gassvirksomheten stor nasjonal-økonomisk betydning. I en krisesituasjon må det påregnes at en motstander vil kunne ønske å besette eller blokkere viktige knutepunkter og iverksette sabotasjeaksjoner mot viktig infrastruktur tilknyttet olje- og gassproduksjonen. Anslag mot installasjoner tilknyttet olje- og gassvirksomheten i Nordsjøen utgjør et særlig problem, da sabotasjeaksjoner også kan tenkes iverksatt uten at dette nødvendigvis forutsetter at Norge er i direkte konflikt med en fremmed makt. Forsvaret må derfor ha evne til å sikre viktig infrastruktur i alle deler av landet, samt om nødvendig kunne redusere faren for sabotasje av installasjonene i Nordsjøen. Selv om det i fremtiden trolig kan planlegges med lengre varslingsstid enn tidligere, er det likevel viktig at mobiliseringsavdelinger har en treningsstandard som gjør at de om nødvendig kan løse oppdrag meget raskt etter oppsetting.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.6 Samvirke med allierte forsterkninger
(kap 10.7)

Norge vil ikke være istand til å etablere et forsvar som på egen hånd kan stanse et omfattende militært angrep fra en stormakt. Allierte forsterkninger utgjør en betydelig styrking av forsvarsevnen, men setter også klare krav til norsk militær kompetanse, øvelsesnivå og infrastruktur. For å kunne operere effektivt, krever allierte luftstridskrefter en omfattende og moderne infrastruktur med godt utbygde og vel forsvarte flyplasser med evne til å motstå virkningene av fiendtlige luftangrep, samt et moderne kommando- og kontrollsystem. Mottak og innsetting av allierte stridskrefter, særlig hærstyrker, er en omfattende operasjon, og forutsetter regelmessig øvelsesvirksomhet for å kunne virke etter forutsetningene. Selv om allierte sjøstridskrefter ikke formelt inngår i forsterkningsplanene, utgjør disse et viktig bidrag til forsvar av Norge. For å kunne samordne den allierte innsatsen på en optimal måte, kreves det etter kommisjonens mening at de landsdelsvise forsvarskommandoer og deres underlagte ledd både er bemannet med tilstrekkelig kompetent personell og dimensjonert og utrustet for dette formål.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.7 Deltagelse i NATOs felles
utrykningsstyrker (kap 10.8)

Den generelle avspenning og nedrustning i Europa har ført til en reduksjon av styrkenivåene. En del av de gjenværende stridskrefter i NATO-landene vil bli organisert i øyeblikkelig utrykningsstyrker og hurtige utrykningsstyrker. Norge vil være ett av de mulige innsettingsområder. Disse styrkene vil utgjøre et verdifullt bidrag til alliansens fellesforsvar, og kan utnyttes fleksibelt både som et redskap for krisehåndtering og i forsvaret av medlemslandene. Norge bør etter kommisjonens flertalls oppfatning videreføre sin deltagelse i NATOs flernasjonale styrker, og kunne sette opp enheter med nødvendig utdannelses- og materiellmessig kvalitet.

Kommisjonens medlem ØRnhøi kan ikke se at norsk sikkerhet er tjent med å gå inn i NATOs utrykningsstyrker. Han mener det fremstår som meningsløst at Norge i en ny og avspent internasjonal situasjon skal ha styrker som øver i utlandet - styrker som skal opprettholde en form for beredskap overfor en uspesifisert trussel. En slik ny "Tysklands-brigade" vil dessuten forbruke ressurser som anvendt på en annen måte innenfor Totalforsvaret vil gi Norge langt større sikkerhet.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.8 Deltagelse i FN-styrker (kap 10.9)

Norge bør fortsatt delta i FNs fredsbevarende operasjoner. Det vurderes i FN å etablere et kommandoapparat og utvide det tradisjonelle engasjementet til å omfatte også fredsskapende operasjoner. Å gjenopprette fred mellom stridende parter er imidlertid en mer krevende oppgave enn de tradisjonelle fredsbevarende FN-aksjonene, og vil på norsk side fordra at det eventuelt øremerkes enheter med høy materiell- og utdanningsmessig standard.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7.9 Fagmilitær rådgivning ved utforming av sikkerhets- og forsvarspolitikken (kap 10.10)

Sikkerhets- og forsvarspolitiske avveininger bygger i betydelig grad på fagmilitære vurderinger. Dette gjelder innen den løpende forsvarsplanlegging og arbeidsfeltet rustningskontroll og nedrustning. Krav til deltagelse i blant annet verifikasjonsprosessen kan vise seg å bli ressurskrevende. Det er nødvendig at Forsvaret opprettholder ekspertise innen dette fagfeltet.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7 Bistand til myndighetsutøvelse i områder under norsk jurisdiksjon (kap 10.11)

Norges økonomiske sone omfatter store havområder. I tillegg har Norge et spesielt jurisdiksjonsansvar for fiskevernsonen ved Svalbard og fiskerisonen ved Jan Mayen. Olje- og gassutvinning er en viktig næring, og det er rimelig grunn til å forvente en voksende internasjonal interesse for havområdene i nord, noe som taler for at Norge bør besitte en betydelig overvåknings- og kontrollkapasitet. Denne oppgaven er i sin natur en fredstidsvirksomhet knyttet til forvaltning av nasjonale og internasjonale naturressurser. Den kystvakt-organisasjonen som er bygget opp omfatter nå moderne fartøyer og helikoptre, og personellet holder en høy faglig standard.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.7 Forsvarets oppgaver i fremtiden (kap 10)

12.7 Samarbeid med det sivile samfunn

(kap 10.12)

På en rekke felt er det både ønskelig og naturlig at Forsvaret yter støtte til det sivile samfunn. Slik virksomhet gir Forsvaret en større kontakflate til resten av samfunnet, og synliggjør organisasjonen på en positiv måte og bidrar til en bedre utnyttelse av landets samlede ressurser. Forsvaret har allerede en godt utbygget redningskapasitet og denne bør videreføres. Som en del av samfunnets generelle miljøberedskap vil Forsvaret kunne yte bidrag. I denne sammenheng fremstår oljevernberedskap som et aktuelt område der Forsvaret bør kunne påta seg større oppgaver, mener kommisjonen.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.8 Grunnleggende retningslinjer for utformingen av det fremtidige norske forsvar (kap 9)

12.8.1 Forsvaret skal utformes innen rammen av et totalforsvar (kap 9.2)

Norge har i hele etterkrigstiden basert seg på et Totalforsvarskonsept. Dette innebærer at den militære delen av Totalforsvaret skal kunne nyttiggjøre seg en rekke sivile ressurser for å virke effektivt. Strukturendringer innen næringslivet og i samfunnet forøvrig, spesielt det endrede bosettingsmønsteret, sentraliseringen innen varehandelen og nedleggelsen av en rekke bedrifter, har redusert Forsvarets mulighet for å kunne basere seg på å rekvirere sivile ytelser og ressurser i en krisesituasjon. Totalforsvarskonseptet, som forutsetter at landets samlede ressurser skal bidra til forsvarskampen, bør likevel fremdeles være rammen for utviklingen av det fremtidige norske forsvar.

Et troverdig Totalforsvar forutsetter et godt planverk og et nøye samspill mellom de ansvarlige etater og organisasjoner. Det enkelte ledd bør ha ansvar for det som foregår på det lavere nivå, og Forsvaret bør delta aktivt i arbeidet innenfor den sivile del av Totalforsvaret. Et funksjonsdyktig totalforsvar er en forutsetning for at samfunnet raskt skal kunne omstille seg fra en freds- til en krigssituasjon.

Endel elementer i Totalforsvaret, i første rekke Forsvaret og Sivildforsvaret, vil også i fremtiden kunne bidra til å redusere skadevirkningene ved naturkatastrofer, større ulykker og lignende. Spesielt synes dette å være oppgaver som Sivildforsvaret vil være godt egnet for å løse, noe som stiller krav både til materiell og øvelser. I denne sammenheng er det en rekke frivillige organisasjoner som disponerer store ressurser i form av materiell og personell, og som det er viktig å trekke inn i planleggingsarbeidet og øvelsesvirksomheten.

Kommisjonen peker videre på at det vil være behov for en nærmere vurdering av hvorledes man bør forholde seg i et okkupert område når det gjelder virksomhet av betydning for en militær motstander.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.8 Grunnleggende retningslinjer for utformingen

av det fremtidige norske forsvar (kap 9)
 12.8.2 Forsvaret skal bygge på allmenn verneplikt
 (kap 9.3)

Prinsippet om allmenn verneplikt bør videreføres. De krav et fremtidig stridsmiljø stiller til personellet kan imidlertid nødvendiggjøre en tilpasning av utvelgelseskriteriene ved sesjon. Et noe mer differensiert tjenestemønster vil kunne bidra til bedre ressursutnyttelse og en ytterligere målretting av utdannelsen. Et fortsatt innslag av vervede kan vise seg å være hensiktsmessig.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.8 Grunnleggende retningslinjer for utformingen av det fremtidige norske forsvar (kap 9)

12.8.3 Krigsoppgavene skal i hovedsak være styrende for utformingen av Forsvarets struktur (kap 9)

Den alvorligste militære utfordring Norge kan bli stilt overfor er etter kommisjonens oppfatning et angrep med siktemål å okkupere hele eller deler av landet. Med den endrede internasjonale situasjon antas det å være forsvarlig at Forsvaret i fremtiden gis kapasitet til å kunne etablere et balansert invasjonforsvar i bare en landsdel, men med bibehold av evnen til å sikre sentrale ledelsesorganer, nøkkelressurser og fremføring av forsterkninger, og til militær motstand i hele landet. Dette forutsetter at de krav evnen til invasjonforsvar stiller til Forsvarets struktur, i hovedsak får være styrende for ressursanvendelsen. Et balansert invasjonforsvar innebærer samtidig opprettholdelse av de strukturelementer som er nødvendig for å ivareta behovet for suverenitetshevdelse og krise- og episodehåndtering.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.8 Grunnleggende retningslinjer for utformingen av det fremtidige norske forsvar (kap 9)

12.8.4 Behovet for fleksibilitet og mobilitet skal tillegges vekt (kap 9.11)

Stilt overfor uforutsigbarhet mht den militære og politiske utvikling i Europa og i Norges nærområder, og behov for å tilpasse norsk sikkerhets- og forsvarspolitik til skiftende rammebetingelser, er det etter kommisjonens mening sterkt ønskelig å bygge inn størst mulig fleksibilitet og mobilitet i den nye forsvarsstrukturen. Behovet for å sette Forsvaret istand til å løse oppgaver som idag ikke kan forutses, krever en forsvarsstruktur som relativt sett er mer mobil og fleksibel enn dagens. Det er således av vesentlig betydning at de styrker som i utgangspunktet er forutsatt disponert i Nord-Norge, ikke i uønsket grad struktureres slik at de blir for avhengig av

faste installasjoner eller en bestemt topografi for å kunne løse sine oppdrag. De militære ressurser som forhåndsplasseres i Nord-Norge, bør i størst mulig grad kunne overføres og anvendes i Sør-Norge dersom den sikkerhetspolitiske situasjon over tid skulle tilsi en slik omdisponering.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.8 Grunnleggende retningslinjer for utformingen av det fremtidige norske forsvar (kap 9)

12.8.5 Nord-Norge skal fortsatt være en prioritert landsdel i militær sammenheng (kap 9.10)

Kombinasjonen av militær-strategisk og geostrategisk betydning, uforutsigbarhet med hensyn til den politiske utvikling i Russland og sårbarhet overfor et eventuelt angrep derfra, tilsier at Nord-Norge også i fremtiden bør gis militær prioritet.

Det politiske sammenbrudd i det tidligere Sovjetunionen gjør at det i overskuelig fremtid bør tas i betraktning at særlig Øst-Finnmark vil kunne bli berørt av eventuell sosial eller politisk uro i Russland. Norge står derfor i Finnmark - i tillegg til den mer konvensjonelle risiko - overfor en ny og annen type utfordring, en utfordring som trolig vil ligge i gråsonen mellom Politiets og Forsvarets myndighetsområde hvis den skulle materialisere seg. Det er således behov for å opprettholde militært nærvær i fylket, herunder evne til episode- og krisehåndtering. Kommisjonen anbefaler dessuten at det bør utredes nærmere hvordan den sivile og militære del av Totalforsvaret best kan håndtere forskjellige former for grensekrenkelsener i Finnmark.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.8 Grunnleggende retningslinjer for utformingen av det fremtidige norske forsvar (kap 9)

12.8.6 Forsvaret skal utformes innen rammen av et forpliktende vestlig forsvarssamarbeid (kap 9)

Det er etter kommisjonens oppfatning ikke realistisk at Norge vil kunne bygge opp et forsvar av en slik størrelse og kvalitet at dette alene kan stanse et angrep fra en stormakt. Det betyr at Forsvarets oppgaver i tilfelle av en omfattende invasjon bare kan realiseres fullt ut under forutsetning av allierte forsterkninger. Forsvaret bør derfor også i fremtiden utformes under hensyn til at allierte forsterkninger vil være tilgjengelig, men samtidig må det fra norsk side legges vekt på å bibeholde en balansert nasjonal forsvarsevne. Dette er særlig viktig sett i lys av usikkerhet omkring forsterkninger i en åpningsfase av en forsvarskamp. En svekket militær evne hos Norges allierte vil kunne medføre at de nasjonale væpnede styrker i fremtiden må bære en relativt sett større del av forsvarsbyrden enn tidligere.

NATO har vedtatt å utvikle en styrkestruktur som innebærer en vesentlig større vekt på flernasjonale styrker, spesielt for landstridskreftenes

vedkommende, og det tas sikte på å gi disse høy mobilitet. Forsvaret bør utdanne, øve og utruste et antall enheter som har den kvalitet som er nødvendig for at Norge skal kunne opptre med troverdighet innen NATOs flernasjonale styrker, eventuelt også i forbindelse med FNs fredsskapende operasjoner og innen en KSSE-ramme hvis dette skulle bli aktuelt.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.8 Grunnleggende retningslinjer for utformingen av det fremtidige norske forsvar (kap 9)

12.8.7 Det norske forsvaret skal være balansert (kap 9.6)

Det norske forsvaret har i hele etterkrigstiden vært utformet som et balansert forsvar i den forstand at det inneholder de fleste hovedkomponenter som inngår i moderne væpnede styrker. Det har vært vurdert som viktig at Norge disponerer forsvarssystemer med den teknologi, ildkraft, rekkevidde og mobilitet som er nødvendig sett i forhold til den kapasitet en potensiell angriper vil kunne sette inn. Prinsippet om et balansert forsvar er ressursmessig krevende for et lite land. En nærmere spesialisering og arbeidsdeling i alliansesammenheng ville isolert sett føre til større forsvarmessig effektivitet, men en slik oppgavedeling må veies opp mot den eventualitet at forsterkningene kommer for sent, eller i verste fall ikke kommer. Reduksjoner i vestlige styrker, og uforutsigbarhet mht den videre utvikling i Øst-Europa, understreker behovet for å opprettholde et balansert forsvar.

Kapittel 12

Sammendrag av kapitlene 3-10

12.8 Grunnleggende retningslinjer for utformingen av det fremtidige norske forsvar (kap 9)

12.8.8 Det fremtidige stridsmiljø nødvendiggjør vektlegging av kvalitet (kap 9.7)

Utgangspunktet for forsvarsplanleggingen må etter kommisjonens oppfatning være at styrkene utrustes og trenes til et kvalitetsmessig nivå som setter dem i stand til å løse sine oppdrag i et mulig fremtidig stridsmiljø. Den militære utfordring forutsetter en høy materiellstandard og en nasjonal kompetanse som til enhver tid holdes ajour med den internasjonale våpenutvikling, og evner å foreta de nødvendige tilpasninger til norske behov. Det fremtidige stridsmiljø setter andre krav til personellens fysiske og psykiske skikkethet. Det vil trolig fortsatt være behov for et visst innslag av vervede for at de mer krevende materielltyper skal kunne utnyttes optimalt. Selv om kravet til kvalitet må være høyt, må dette veies mot behovet for å opprettholde en organisasjon av et visst volum, blant annet fordi den spredte beliggenhet av viktig infrastruktur nødvendiggjør et visst militært nærvær i alle landsdeler.

Det bør i den grad det er hensiktsmessig tilstrebes at avdelingene holdes mest mulig samlet i den perioden personellet står i rullene. Forsvarets kvalitet påvirkes også i en viss grad av aldersstrukturen i mobiliseringsavdelingene. I den utstrekning det er praktisk mulig bør

Forsvaret søke å redusere tiden mannskapene står i rullene, anser Forsvarskommisjonen.

Medlemmet Mjelde har en særuttalelse om bedre utnyttelse av investeringsmidler, kfr kap 9.12.1.
